

WESSELÉNYI FERENCZ LEVELEI FÜLEKI KAPITÁNYSÁGA IDEJÉBŐL.

1639—1644.

Bosnyák Tamás halálával, hadadi Wesselényi Ferencz követte ipát a füleki kapitányságban.

E fontos véghelyen bőven nyílt alkalmá harczratermettségének s annak a haláltmegvető személyes vitézségnek kitüntetésére, melyet — grófi diplomájában — oly hizelgő elismeréssel magasztal a király, s a mely kétségkívül minden rokoni köteléknél inkább biztosította számára anyai nagybátyjának *Eszterházy Miklós nádornak* kitüntető bizalmát és meleg szeretetét.

Az itt először közlött alábbi levelek túlnyomó része magához Eszterházy Miklós nádorhoz van intézve; *egy* ennek idősb fivére — és jobb keze — Eszterházy Dánielhez, *öt* a nádor másik fivéréhez, a zólyomi Eszterházy Pálhoz, *egy* Nadányi Miklóshoz s ugyancsak *egy* Zrínyi Miklós grófhoz szól.¹⁾

Hadtörténelmi jelentőségök mellett mintaszerű magyarságuk, valamint irályi szépségök tekintetéből is egyaránt figyelemre méltók.

I.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram.

Tegnap előtt igen későn éjszaka adák meg a Nagyságot

¹⁾ Mindannyi eredetije a kismartoni fölevéltárban.

kegyelmes parancsolatját, ugyanakkor hozván Eszterházy Pál uram levelét is *a vezér hamis levelének páriájával*.

Im azért kegyelmes uram, két levelet írtam Nagyságodnak,¹⁾ dubietásban lévén, *ha vádlásképen kellessék írnom avagy mentségképpen*. A két írás közöl a melyik tetszeni fog: az a Nagyságod böles itéleti; de elhigye Nagyságod, hogy igazán és sincere mindenek úgy vannak, valamit beírtam a levélbe.

A minapiban is minden bizonynnyal *Pelsőcz* felé készültek volt rablani, de ez a rüt idő tartóztatta meg őket.

Egy szóval elhigye Nagyságod, hogy *Egren* teli torokkal azt kiáltják, hogy nekik megengedetett az égetés és hódítás. A hódító leveleket az előbbi levelemben küldtem vala Nagyságodnak in specie.

Mostan semmi új hírt Nagyságodnak írnya nem tudok. Ezeknek utána ajánlom Istennek Nagyságodat, s magamat szokott kegyelmes grátiájába.

Költ Fileken, 23. novembr. 1639.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

H. Wesselényi Ferencz.

(Küleczim: Illustrissimo ac Excellentissimo Comiti Dno Dno *Nicolao Eszterházy* de Galantha perpetuo de Fraknó, Comitatum Soproniensis, Zoliensis et de Bereg supremo ac perpetuo Comiti, Aurei Velleris Equiti, Judici Cumanorum, Regni Hungariæ Palatino, Sacr. Cæs. Regiæque Majestatis intimo Consiliario, Camerario et per Hungariam Locumtenenti etc. etc. Dno Dno mihi gratiosissimo.)

II.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram.

Szintén eluntuk a töröknek rajtunk való kapdozását s elke-seredtünk azon, hogy Nagyságtok teljességgel megkötötte kezün-

¹⁾ E két levélen, melyeket itt II. és III. alatt közlünk, nagyon meg-látszik, hogy *pro usu* írtattak.

ket, tiltván mitőlünk a csatázást. Nem tudom, ha van-e Nagyságodnak hirivel, elhagyván a számtalan sok gyermek lopását, orrunk alatt való poczkadozásokat, melyeket ha mind le kellének írunk, árkusok telnének meg véle s unalmas volna méltóságos szemeit is olvasásával terhelnem; hol hitekkel a szent békesség ellen kicsalják, a mint az elmúlt ennihány időben *Baghó Pál* nevű hajdúmot, ennihanyad magával kenyeresztvén, a *hatvaniak* reá találván, hitet adván egymásnak el mentek egymás mellől; azonban *Hatvanban* hírt tettek és az egész *lovas, gyalog* sereget, hitek ellen, reájok hozva a *solymosi* szentegyházba szorítván, reájok égetven a szentegyházat kipörzsölték őket és megfogdozva mai napig is ott tartják. Illent sokat tudnék Nagyságodnak Kegyelmes Uram írnya, de csak ennek a mostani vezérnek ideiben lött dologról ennihányat akarok Nagyságodnak tudtára adnom, akarván azt megbizonyítani, hogy nem mi adunk okot a kapdozásokra, hanem ők.

Csak mióta ez a vezér *Budára* érkezett *Landorfehérvárról*, Szendrő alá menvén az *egri* vitézek, a szent békesség ellen, többet két száz lovoknál minden ok nélkül elhajtottak. Azon kívül nem hiszem, hogy egy hét lenne, a mely hétben kétszer s háromszor várak alá ne csapna ő, és ne infestálná őket, embereket levágván, marhájokat elhajtván. A *Balog* vögyére és a *Rima* vögyére száma nélkül kijöttek, és a falukat benyargalván, minket akartak lesre venni. Valami kenyerestő hajdút vagy katonát találván, elvitték s mai napig is oda van. *Szécsény* alá fényes nappal két ízben öszvegyülvén a törökök *Hatvanból, Váczból, Visegrádból, Párkányból, Esztergomból*, a forgó kapuig jöttek és ott sokáig harczolván, egy gyermeket a kapuban meglövé, nagy szégyen vallással vizatértenek. (Ezt meg akarván *Forgács Ádám* uram ő kegyelme tronfolni, alá ment volt *Hatvannak*, de (a török) nem mervén kijönni, vissza köllött ő kegyelmének jönni; noha hallom, hogy már némelyek azzal mossák nyelveket, hogy két zászlót és nem tudom hány sok kopját nyertek, — de ha Nagyságod előtt valamit afféjét találnának mondani, ne hidgye Nagyságod, mert hitemre egy zászlót sem nyertenek.)

Ihon mily nagy méltatlanul, semmi ok reá nem adatván, a szent békesség ellen, *Gyarmatot a váczi* bék, reá menvén éjtszaka

tolvaj módon, megégette, — kiért nem hogy megbüntették volna, de még nagyobb tisztre, úgy mint az esztergami békességre vitték.

Ihon *Ónodot* nagy méltatlanul a szent békesség ellen az egriek, sok másünnen öszvegyült tolvajjal, éjtszakának idein reá mentek ostrommal, létrákkal, vashorgokkal levonván a palánkot, megégették. A taraczkot, és egyébféle munitiót kivitték belőle, s én elhiszem, hogy minket causálnak ezért is. De az *Ónod* égetése nem egyébért lött *Kegyelmes Uram*, hanem azért egy okért, hogy *Egren* lakozó kutya *Baly*, több hozzá hasonló tolvaj lator társaival alámenvén, ott lesekedtenek; megértvén az onodi vitézek, kimenve s reájok találva, mind kutya Balystul elfogták őket. Ezt szégyenlvén és gyalázatosnak tartva az egriek, s bánván azt, hogy gyakorta az onodi vitézek elszánt szándékjokat, szokások szerint való útjokat megrekesztették, és rablást, lopást, tolvajlást nekik meg nem engedtek: ez a boszú vitte az ónodi veszedelemre őket.

Siroki vitézek csak *Hajnácskő* alól két katonámat, kenyerezőt, elkapván: utánok ment hét katonám nagy gyalázatjokra. Egyiket visszanyerték, törököt ölvén közülök, a másikat mai napig oda tartják.

Ezek mind meg lévén, ezeket a kegyetlen nagy Nagyságtoktól való tilalom miatt csak szemmel köllött neznünk édes Hazánk ilyen ok nélkül való pusztulását és égetését.

Ihon csak két héttel ezelőtt ugyanazon *egri* török, összegyűlvén több társaival a *Balog* völgyén három falut rablott el, és ötvenkét lölköt elvitt. Minket is *filekiet* ki akarván lesre venni, tizenkét hajdúm utánnok menve, a sok öszvegyült ellenség közöl nagy gyalázatjokra az eltolvajlott kecskéekkel együtt egy törököt visszahoztanak, a ki mostan is itt van *Fileken*.

Tegnapelőtt *szécsényi* kapuig ment ismét huszonöt lovas török gyujtogatni akarván, ott fitogatta magát, hogy lesre vehesse a szécsényi vitézeket.

Ezzel meg nem elégedve, a hatalmas császár földét nagy fufuvalkodva naponkét hódítja levél által, melyet in specie oda küldtem Nagyságodnak. E mellett ugyan pénzért fogadják *Esztergomban*, *Vácson*, s *Egren*, a tolvaj martalóczokat, kik *Szentbenedek*

tájára, *Szentkereszt* tájára, a *Velkopolyai* hegyekre járván, gyermeket lopnak.

Ihon itt is az *Oztrókán* nem régen két lelket vittek el, és egyet levágtak benne.

Az ilyen mód nélkül való dolgok mind a szent békesség ellen vannak s okot adnak affélével a mi részünkről való kapdozásra is. Mi tőlünk penig Nagyságtok tilt derek dolgot cselekedni. Istenért kérem Nagyságotat: támadjon fel mellettünk, hadd ne kellessék ilyen keserves szivvel édes hazánk romlását néznünk, mert éppen elkeseredtünk, s ki tudja, ez a megkeseredett nép, melyet csaknem éles törrel tartóztatunk, valami derekast ne próbáljanak. Aztán minket tisztviselőket Nagyságod ne kárpáljon.

Ezeknek utánna a Szent Istennek ajánlom Nagyságotat.

Fileken, die 23. novembris Anni 1639.

Nagyságodnak alázatos szolgája

H. Wesselényi Ferencz.

(Czim, mint az elsőn.)

III.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Mit írjon a *budai vezér*, és micsoda vádlásokat tegyen: az Nagyságod kegyelmes írásából és fenyegető leveléből megértettem. De azok a vádlások egy szóval nem úgy vannak, mert mind más-képpen találatnak a dolgok. Ők írnak minket tolvajnak, de ők a tolvajok. Mert ők nem csak hatalommal s tűzzel, de még hamis hitekkel is a szent békesség ellen kicsalják a mieinket. A mint az elmúlt időkben a *hatvaniak* hitet adván *Bagho Páléknak*, a *soly-mosi* szentegyházból kivívén hitekkel őket, mai napig is jó enni-hány vitézimmel oda vannak.

Mennyi gyermeket kaptanak el, s hányszor jöttek ide várunk alá, s mennyiszor ültettek fel bennünket: árkusokra sem győzné ember felírnya, s olvasása is unalmas volna.

Azokat hagyván, csak ennek a mostani vezérnek ideiben, a mig *Lándorfehérvárról Budára jött*, nagy könnyen megbizonyosodtathatik, hogy mindenekre ők adtak okot. Mert midőn mi

tőlünk tiltva volna a csatázás és kapdozás : az *egri* vitézek az egész lovokat minden ok nélkül, a szent békesség ellen, elhajtották a *szendreieeknek*. Azzal meg nem elégedve két ízben is ki jött a *Balog* és *Rima* völgyére felesed magával, hogy már katonákat keres, minket *filekieket* reá akarván venni. Egy két s három emberünket találván a falukon, elvitték, és azzal vissza tértenek.

Azzal meg nem elégedvén, a *siroki* vitézek, két kenyerező katonámat csak *Hajnácskő* mellett egy faluból, tolvaj módon reájok ütven, megkötözve elvitték; de az egyiket nagy szégyenvalással hét katonám elvehette tőlök és magokban megis öltek, a másik mai napig is oda vagon.

Szécsény alá két ízben a forgó kapuig jöttek, özvegyülvén *Hatvanból*, *Váczról*, *Párkányból* s *Esztergomból*. Ott sokáig harczolva s egy gyermeket meglövéen a kapuban: szégyentvallva vissza köllött pironkodniok. Az ilyen és számlálhatatlan sok vár alá való csapásokat és kapdozásokat elunva a mi részünkről is ha mi kapdozások estenek: az ő okadások miá lettenek.

A mi Gróf *Forgács Ádám* uram *Hatvan* alá való menetelet illeti, abba latorúl írják tolvajnak; mert ő kegyelme nem tolvaj módon ment, hanem a két ízben való *Szécsény* alá való meneteletet akarta megtronfolni.

Hogy pedig két zászlónak elnyerésével kérkednek, az aránt nem igazán mossák nyelvöket; mert soha Nagyságod előtt becsületem ne legyen ha csak egyet nyert is.

A sok kopjának nyeresében sem találtak igazat mondani. *Onodiakat* írja, hogy ott voltak. Szégyenlenék illen hatalmas fejedelmi embernek illen hazugságokat írnya, mert itt hitemre egy sem volt.

Látja Nagyságod Kegyelmes Uram mennyire exaggerálják a *Hatvan* alá való menetelet, s valljon nem az előtt, minden ok nélkül, égették meg a szent békesség ellen *Gyarmatot*. Mely égetésért nem hogy büntetést cselekedtek volna a *váczai béken*, de még nagyobb tisztre promoveálták. Valljon *Onodót* nem előbb égették-e meg a hatvani dolognál s talán azért is minket causál.

Onodnak megégetése Kegyelmes Uram, nem egyébért lett, hanem a többi között ezert, hogy *Kutya Baly* nevű, *Egren* lakozó török, több hozzá hasonló tolvaj társaival, régi szokások szerint,

Onod alá ment volt. Ezt megértvén az onodi vitézek, kimentek, és reá találván a leselkedő tolvajokra, *Kutya Balistul* elfogták őket. Ezt gyalázatnak tartván s bánván azt az egriek, hogy gyakorta az onodi vitézek elszánt szándékjoknak útjokat meg rekesztették, és rablást, lopást, tolvajlást nekik meg nem engedtenek: a szent békesség ellen ostrommal, létrákkal, vashorgokkal levonták egy éjtszaka palánkját, tolvajul reá menvén, és megégették, taraszkot és egyéb munitiót kihozván belőle.

Ezeket még is a Nagyságtok tilalma miatt mind el köllött szenvednünk.

Iszen csak két héttel az előtt, ugyanazon *egriek* reá jöven *Balog* völgyére s falut el rabolván, ötvenkét lelket vittek el. Sokan levén minket akartak lesre venni. Utánnok ment tizenkét gyalog hajdú; a sok összegyűlt latortul egyet visszahoztak benne, mind a rablott kecskéekkel együtt.

Ezzel nem gondolván, nagy felfuvalkodva napról napra küldik ki a hódító leveleket, melyeket in specie oda küldtem Nagyságodnak. *Vác*z felől, *Esztergom* felől, s innét *Egerből*, ugyan fizetésért fogadnak afféle hitvány tolvaj martalóczokat, kik *Szentbenedek* felé gyermeklopní mennek. Itt is, nem régen az *Osztrozkán*, két lölköt elvívén, egyet levágtak benne.

Ezeknek utánna a Szent Istennek ajánlom Nagyságodat.

Fileken. Die 23. novembris. Anno 1639.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

H. Wesselényi Ferencz.

(Czímírat, mint az elsón.)

IV.

WESSELÉNYI A NÁDORHOZ.

Kegyelmes Uram!

Nem kicsiny szívem fájdalmával és becsületem megsértésével kell e panaszomat, a Gömör vármegyeiek ellen, a Nagyságod méltóságos szemei elibe terjesztenem.

Ez elmúlt napokban Kegyelmes Uram, egy igen vitéz és

jámbor gyalog vitézét nagy ártatlanul ölek meg a gömörvármegyei parasztok Ő Fölségének, kit igaz hogy az én kiadattatott szabad-ságom és edictumom mellett öltek volna meg, ha ártatlanul meg nem öltek volna; mivel én adtam volt nekik szabadságot, hogy ha a csavargók és a vitézlő rend rajtok csintalankodnék, és nem élne Istenesen, tehát az én levelem mellett rájok támadhassanak, megfoghassák és kezembe hozhassák, sőt ha ótalmazza magát, agyon is koczinthassák.

Ezt az ártatlant agyon vervén, kivántam azt, hogy innocentiajokat a parasztok declarálják, ha méltán-e avagy méltatlanul szenvedte a hajdú a halált, mivel az egész vitézlő rend felette felzendült rajta. Ezek örömet engednének *az itt való törvénynek*, de a vármegye pártjokat fogta, és semmi úttal meg nem akarja engedni, hogy a régi szokás szerint itt látattassék,¹⁾ hanem azt kívánja, hogy én oda hozzájok menjek pörölni, mind ennek a helynek nagy derogamenjére s mind magamnak gyalázatjára.

Igaz Kegyelmes Uram, hogy küldtek volt hozzám két nemes embert közülök, jelentvén azt, hogy semmi úttal meg nem engedik az itt való törvényt; de sok disputatioink után azt végezték a küldött követek velem, hogy a nemes vármegye szolgabíró által tétessen inquisitiót, és azt referálja nekem, és én mind Gömörvármegyéből s mind máshonnét gyűjtsek becsületes embereket, s ugyan itt látassam meg törvényét, sőt ha a parasztnak nem tetszenék a törvény, apellálhassák a vármegyére. Evvel a végezéssel mentenek el tőlem, acceptálván ezt a választ (kit mind úri személylyel, s mind nemesi személylyel megbizonyíthatok). Én ehez a végezéshez tartván magamat, hogy Nagyságodtól megérkeztem, *Divéki András* uramat credentialis levelemmel küldtem a vármegyére, napot prefigálván a törvénynek, s hivatam ugyan onnét becsületes főembereket a törvényre. Im Kegyelmes Uram, minemű rút fenyegető gyalázatos levelet írtak, publicus malefactorrá akarván tenni, (a kibe hazud, valaki annak tart) pariaját leveleknek oda küldtem; így Kegyelmes Uram, igen félek rajta, hogy utálatos dolog ne következék belőle. Mert annak a megölt legénynek sok jó kinjárom szabad legény baráti vannak, a kiknek ha itt igazság

¹⁾ Törvény.

nem szolgáltatik, félő hogy magának igazat ne tegyen és törökké ne legyen, a minthogy mióta Nagyságodhoz jártam azt a falut kétszer gyűjtötták neki; csak Isten ótalmazta, hogy meg nem égett.

Könyörgök azért alázatosan Nagyságodnak, mint Kegyelmes Uramnak, hogy meg ne vonja atyai tanácsát és kegyes ótalmát tőlem; hanem adjon mind tanácsot s mind ótalmat, hogy a miben én ezt a helyt találtam, annak szabadsága rontója ne én legyek. Mert Kegyelmes Uram, hogysemmint én az ő akaratjokon járjak és így vexáljanak jámbor szolgálatomért, s végtére publicus malefactorrá tegyenek, inkább távul nézem őket megváltván tisztemtől.

Minapiba adák meg a Nagyságod kegyelmes parancsolatját, melyet 6. hujus iratott Nagyságod, hogy én a *Balassa András fia* jószágának gondviselését magamra vegyem. Én Kegyelmes Uram igen gyarló gazda vagyok. Más az, hogy Balassa András menten halálos ellenségem lenne s *Bakos Gábor* urammal gyűlölköznöm kellenék. De az ki legnagyobb, agitur de conscientia, s nehéz számadó szolgálja lenni embernek. Bakos Gábor uram kére azon, hogy Nagyságod ő kegyelmére bizná, mivel közelebb van hozzá, s más az hogy nagyobb rész jószágát ő kegyelme bírja. Kérem azért alázatosan Nagyságodat: nekem megbocsásson, hogy ezt a bajt magamra nem vállalhattam.

Tegnap hozának be két tolvajt, az kik *Verebelynél* vertek valami falut fel, szép gréci tallérok voltak nálok. 12 nálam van az tallérban; az 7 katonáját úgy hallom, hogy *Putnokba* vitték. Én oda is megirtam, hogy Nagyságod híre nélkül el ne bocsássák. Mit parancsol Nagyságod felőlök az cselekvő leszek.

Ilyen hosszú írásomról alázatosan kérem Nagyságodat nekem megbocsásson. Kegyelmes válaszát várván ajánlom Istennek Nagyságodat.

Költ Fileken, 20. Januarii 1641.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja
H. Wesselényi Ferencz.

MELLETTÉ A GÖMÖRIEK LEVELE WESSELÉNYIHEZ.

Spectabilis ac Magnifice Domine, Domine Vicine nobis confidentissime!

Præmissa servitiorum nostrorum paratissima semper commendatione.

Hogy Isten Nagyságodat az új esztendőnek s több következőknek is minden részeiben boldogítsa, kívánjuk.

Divéky András uram által 12. Januarii Anni currentis írott credentialis levele mellett proponáltatott akaratját értettük. A mi a Nagyságod kívánságát illeti, mi nagy álmélkodással csodáljuk, hogy Nagyságod, főember követ atyánkfiaitól megértett országunk törvénye ellen szokatlan processussal, vármegyénkben lakos szegény emberinket *kapitányságának törvényszéke* eleibe állatni újabban akarja.

Mi Nagyságos Uram, nem hogy a Nagyságod ebbeli bíróságának obtemporalnánk és ad *Tribunal Capitaneatus* suæ Magnificæ Dominationis jobbágyinkat akarmi pretensiója végett, contra expressis Regni constitutiones elő állatjuk, *de omnibus* adhibitis mediis *nemesi szabadságainknak oltalmazói* inkább, hogy sem rontói *leszünk*.

Vagyon, Nagyságos Uram, írott törvényünknek országul bevett szokott processusa. Ha a sérelmes fél prætendál Nagyságod előtt, valami iniuriát kíván, cum præsentibus iudicibus prosequálja prætensióját de perpetranda violentia et illatis injuriis, penes publicas Regni constitutiones, Vigore anni 1608. Art. 4, et 23. Anni 1613. itidem Poson. Constitut. procedáljon. Ha in criminalibus panaszol, arról is vannak az országnak írott törvényi, e mellett procedáljanak.

Istennek kegyelmes gondviseléséből az igazságnak szolgálata, mindannyi háborúságos időkben is, nem fogyatkozott meg; itt mi közöttünk is floreál az igazság. S nem is véljük penig, hogy Nagyságod contra tenorem Articuli 33. Anni 1618. in jurisdictionem dominorum terrestrium sub pœna ibidem declarata, tovább intromittálni magát presumálja, alioquin mi solenniter protestálunk, hogy libertatibus et prærogativis nostris uti, frui, et gaudere,

ac conditione primæ in diplomatibus Suae Majestatis expressa illesse megmaradni akarunk, melyről a mi Kegyelmes Urunkat requirálni, és ország gyűlésében — Isten azt adván érnünk — gravamináink közé cum magna lamentatione Nagyságod ellen per modum publicæ quærelæ proponáltatni nem intermittálunk. Nagyságodat kérjük szeretettel: nemesi szabadságunkat inkább oltalmazni hogy sem labefactálni igyekezzék, és a panaszló félt ad viam juris ordinariam relegálni ne difficultálja. De cætero Eandem Spectabilem ac Magnificam Dominationem Vestram feliciter valere desideramus. Datum in oppido *Pelsöcz* e sede judiciaria nostra, die 14. Januarii An: 1641. Spectabilis ac M. D. Vræ servitores et vicini paratissimi.

Universitas Dnorum Magnatum et Nobilium Cottus Gömöriensis.

V.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram!

Tegnap kaputétel előtt hozák a Nagyságod levelét. A ki megesett, az megesett. Arrul már nem tehetünk, hanem csak azon kell lennünk, hogy tronffal üssünk.

Alig várom a Nagyságod kegyelmes irásakint *Nádasdy* uramat. Mert ezzel úgy kellene bánnunk mint a saláta étellel mohón. Nem kellenék késnünk.

Az igen jó, hogy Nagyságod *Lévára* parancsolt, hogy hallgassanak tőlem. De Nagyságod irasson menten *Putnokba*, *Szécsénybe*, *Gyarmatba*, *Palánkba* s kiváltképen gyarmati vicének: ne egyenetlenkedjék, hanem fogadjon szót.

Én oly reménségben vagyok s hiszem az én kegyelmes Istenemet, csak fogadjanak szót, bizony megtronfolhatjuk eztet.

Igy azért, Kegyelmes Uram, én rajtam ebben semmi nem múlik; csak *Nádasdy* uram érkezzék el, és a leveleket ezen követ által küldje meg mentől hamarabb Nagyságod.

Ez levelem beadó becsületes jó ember nógrádvármegyei szolgabíró, egy régi jámbor szolgálával, kértek hogy Nagyságodnak com-

mendáljam. Valami pusztát tudnak per defectum. Alázatosan kérem Nagyságodat mint kegyelmes uramat, adja oda nekik; mivel bizony írhatom Nagyságodnak mindkettő érdemes ember.

Sokáig éljen a Nagyságod szép ujonan született fia. Ezeknek utána Isten éltesse Nagyságodat.

Költ Fileken 28. Januarii 1641.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja

H. Wesselényi Ferencz.

Csak azon kérem alázatosan Nagyságodat mint Kegyelmes Uramat: sok fejünk ne legyen, hanem függjenek tőlem; meglátja Nagyságod mi leszen belőle.

(*Külczim: Az én Kegyelmes Uramnak, Ő Nagyságának Magyarországi Palatinusnak. Cito. Cito. Cito.*)

Mellette az ajánlott kérelmezők folyamodványa, hogy a nádor *Csongrádmegyei Pusztaszer, Fecskés, Orosháza, pestmegyei Leventhe és soltvármegyei Tazlar* nevű pusztákat jus regiummal ad utrumque sexum Pápay Péter, Pápay János és Michalek Miklósnak adja. Kívül *Wesselényi* kezével: «Alázatosan kérem Nagyságodat, mint a levelemben, hogy őket commendáltam, most is mutassa kegyelmes gratiáját hozzájok.»

VI.

WESSELÉNYI ESZTERHÁZY DÁNIELHEZ.

Kegyelmednek édes komám uram szolgállok.

Nincsen mit tennem, kénytelen kegyelmedet kell búsítanom.

Elhatalmazott teljességgel rajtunk ez a szunyog.

Ő mindent cselekszik, s mi csak nyögünk.

Im oda küldtem kegyelmedhez prefektusom levelét, kegyelmedet kérem ne neheztelje egy részét átalolvasni. Én már nem is merek az Úrnak Ő Nagyságának írnya, mivel semmi kétségem nincsen, hogy unalmas vagyok Ő Nagysága előtt ennyi sok dolgai között. Csak Kegyelmedhez van Édes Komám uram bizalmam. Im minemű leveleket találtak a káptalanokban s mint írt a király embere: oda küldtem Kegyelmedhez. Üdeje lévén hozzá Kegyel-

mednek, kérem olvassa meg és csak bona occasione küldje *Tepliczére*.

Minapiban írja Kegyelmed, hogy a háموkat megvitték és hogy az árát Kegyelmed megküldi. — Édes Komám Uram, több szolgálattal is tartozom én kegyelmednek, azzal ne bántsa kegyelmed magát, mert egyátaljában el nem veszem.

Itt ez elmúlt hétfőn, úgy mint ma egy hete, valóban meg rontá a pogány eb ezt a darab földet, mert jó öt falut elrablott. Csúfos dolog Édes Komám Uram!

Gömbkötő János küldött volt innet 62 lovas katonát valami latroknak marhájaiért és szint annak felferésére; — midőn a katonák alá mentek volna, *Czepléd* táján a *szolnokiakkal* egy Aga népével összetalálkoztak s keményen megharcoltanak. Úgy adta Isten, hogy a mieink lettek győzedelmesek. Kadiájokat (melyet drága pénzen vettem másodmagával meg a szegény viczekapitányomért), Agájokat 17-magokkal elhozták. *Ez vasárnap délkortájban lett.*

Hétfőn virradóra rablott a török.

Mégis azt merik állatni, hogy ezeknek a csatájokért cselekedtek azt: Holott a hol azokat felverték: *Hatvanhoz* hat mélyföld, *Budához* két mélyföld, *Buda Hatvanhoz* hét mélyföld, *Vác* Budához négy mélyföld.

Itélje meg Kegyelmed, ha egy délután ért-e, érhetett-e Budai, Pesti, Váci, *Hatvanhoz* vasárnapig, s menten rabolhatott-e hétfőn 9 mélyföldnyire virradtig. Mégis nagy tökéletlenül merik azt mondani, hogy ezért az egynehány törökért rablottanak. Az agájokat nekem adták volt, de a szegény *Ebeczkinek* feleségeért és lányáért adtam neki, a ki be is ment. Szabadíthatja-e meg, nem-e: ő tudja.

Valóban utána mentem vala hetfőn (kiesvén az aratásra s elete keresésére a vitézlő rend) mintegy hetven lóval; de megegyezvén a *szecsényiekkal*, igen kevesen lévén, ugyan elérhettük volna, de nem mertünk bele kapni.

Megerkezhvén kedden estve, másnap igen jó reggel az *egriek* martalékjokat bocsátván *Rimaszombatba*, 2 tótot, 3 asszonyt, hódoló 4 lányt vittek el. Igazsággal irom, hogy azokat is, — olyan fáradt lovakkal is — négy mélyföldnyire üzetém; de bágyadtak lé-

vén lovaim, nem érhették el őket. Bárcsak egy mélyföldet mentek volna még: lesekbe beérkeztek volna.

Így van Édes Komám a mi nagy dolgunk. Igen vernek s irunk sem hagynak.

Sok írással nem terhelvén tovább Kegyelmedet, kérem commendáljon kegyelmes gratiájába Ő Nagyságának; mert én mind úgy gondolkodom, hogy onnét távol estem.

Kegyelmedet kérem: engem szolgáját a maga parancsolatjától ne kiméljen. Ezeknek utána Isten Kegyelmeddel.

Költ Fileken, 19. Augusti 1641.

Kegyelmednek szolgáló komja

sógora

H. Wesselényi Ferencz.

(*Külczim*: Tekintetes és Nagyságos Vitézljő urnak Galantai Eszterházy Dániel Uramnak, Császár urunk ő fölsége Komornyikjának, Tanácsának, szentelt Vitéznek, Csesznek főkapitánya és ugyan örökös urának, nekem jóakaró sógor, komám, bátyámnak.)

VII.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram.

Tudom nyilván van eddig Nagyságodnál, ez elmúlt hétfőn, úgymint 12. hujus minemű rablást tettek legyenek a törökök.

Úgy értem Kegyelmes Uram, hogy török csausz megyen Nagyságodhoz; azt is elhittem, szokások szerint, a törökök minket vádolnak és okúl minket fognak vetni. De jó lelkiismerettel akarom Nagyságodat informálnom.

Gömkötő János küldött volt innét valami latroknak marhájaiért és szintannak fel verésére. A katonák (64 lévén) Czeglédnél hogy mennének, rátalált egy Aga népe Szolnoki, s menten összekapván, a szerencse a mieinknek szolgált. Tizenhetet elhoztak benne.

Ez Kegyelmes Uram 11. hujus volt déltájban. Ahun a harczok volt, az Budához hét mélyföld, Buda Hatvanhoz hét mélyföld, Vác Budához négy mélyföld, Vác is Hatvanhoz négy.

Ítélje meg Nagyságod Kegyelmes Uram, ha egy délután ráérkezhettek-e ezek Hatvanhoz, s virradtig megint kilencz mélyföldnyire hogy rabolhatott volna.

Ezt *pro informatione* igazán akarám Nagyságodnak megírnia. Megint 14. Rimaszombatba küldték az *egriek* martaléjkokat és egynehány lelket vittek el onnét. Ezek nincsenek különben Kegyelmes Uram. Isten sokáig éltesse Nagyságodat.

Költ Fileken, 20. Augusti 1641.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

H. Wesselényi Ferencz.

(*Czímzet*: Az én Kegyelmes Uramnak Ő Nagyságának, Magyarország Palatinusának adassék. Cito. Cito. Cito.)

VIII.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram.

Ma reggel irván Nagyságodnak, választot adván a Nagyságod 7. hujus irt levelére s a végekre küldvén.

Azóta ím micsoda levelet hoztak, Nagyságodnak in specie oda küldtem. Ha mi más occurál, éjjel-nappal tudósítom Nagyságodat.

Költ Fileken, 12. septembris. 1641.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

H. Wesselényi Ferencz.

[Már levelem bepecsétlése után hozák hírül, hogy *Rác* Mihók a pribék, a *balogi* kapitánynak *Zoldos Imrénék* fejét vette, szolgáját *Egre* vitte. Nagyságod is jól ismerte; egynehányszor volt a hévízben Nagyságodnál.]

(*Külczim*: Az én Kegyelmes Uramnak Ő Nagyságának Magyarországi Palatinusnak adassék. — Zólyomi tisztartó Uram Kegyelmedet kérem, igen sietséggel küldje *Újvárba* az Úr Ő Nagysága után. Cito. Cito. Cito.)

Mellékelve a bennemlített levél:

Adassék *Fileki Kapitánynak* tulajdon kezébe nagy gyors hamarsággal.

Seregeknek Ura Istene tegye Nagyságod minden elgondolt szándékát szerencsésé, Karját Kardját dücsöségessé, hív vitézeit győzhetetlenekké.

Jeneiektől, Szalontaiaktól, Váradiaiktól, egyéb erdéli szélhez *valóktól* ha tartani nem kellene (minden szavok csak merő csalárd álnokság) a *Kállai kapitány* csak kevesed magával megvehetné most *Lippát*, annyira megüresedett, belőle kilopván éjjel magát a vitezlő rendnek színe, hogy oda fel felétek repülne. Így *Csanád*. Így *Temesvár*, csak maga népével maradván benne a Bassa. Ez már másodszor kimenvén vala minapiban táborhelynek elfoglalására *Hortobáig*, (két mélyföld oda *Szoboszló*) hogy talán az erdéli állhatatlan széllel ő onnat a felső párthoz való Haydúvárosokra kicsapjon; másfelől a töröknek sokasága elnyomja országotkat, megrabolja, elégesse, elrontsa.

Oltalmazkodjanak és most minden igaz hazát szerető keresztyn hadviselő uraknak résen legyen fülök.

Hintegeti az ellenség, hogy ígért legyen neki a mi keresztyn Isten szerént való német császárunk 12 magyar várat. Félő, hogy az ő felsége neve alatt ne legyen valaki más, vagy nemcsak egy, de többen. Vaj álnok igen igen most e világ. Vaj ha az Urak úgy elhinnék, mint én eltanultam mind töröknek s mind török alatt lévő magyar süveget viselő embereknek csinját binját! etc. 14. Augusti.

Nagyságod

alázatos káplánya, V. M.

P. S.: Ugyan *Bornemissza Pálnak* irattatik-e *Makó* városa? Az arany vagy a szemeseket is megvakítja, hogy nagyobbat ne írjak. Item. Micsoda Nagyságodtól vagy egyszer vagy kétszer való 17 forint, mivel Istentől adatott nekem, hogy Nagyságodhoz folyamodhassam: kérem alázatosan, Nagyságod az ő kegyes szívének irgalmasságra való nagy hajlandóságából szörözzön vagy Pozsonyban, vagy Nagyszombatban egy jól megvasazott kocsicskát és kecskemétiiek által hozattassa ide felé Tápei révig. Jézus megfizeti.

IX.

WESSELÉNYI A NÁDORHOZ.

Kegyelmes Uram.

Tagadhatatlan dolog, hogy számadó szolgáló soha nem voltam ; de mivel szolgáló vagyok, ez aránt sem akartam magamat kimélni a Nagyságod szolgálatjától. Ím azért a mennyire rá érkezhettem, mind introitusomról s mind exitusomról öcsém — Eszterházy Farkas urammal számot vetvén, írva beadtam Nagyságodnak, egy részét quietantiákkal produkálván, a többiről szolgálómtól quietantiát nem arányoztam szükségesnek hogy vegyek. Elhíheti tökéletességgel Nagyságod, hogy különben nincsen, hanem a mint feljegyztettem. A mi az ötszáz aranyat illeti, azt nem vettetem computusba, hanem koporsóig meg igyekezem háladóképen Nagyságodnak ez beli grátiáját szolgálni, s mivel ezer aranyával volna Nagyságod a herczegnek adós, én a derék summába maradtam kétszáz nyolcz forinttal adósa, azonkívül Nagyságodnak ötszáz aranyával, mely teszen in universum: 1708 forintot. Én azt ő fölségének megfizetem. Csak Nagyságod a Kafmannak fizetessen meg, mivel nagy szükségében adta Nagyságodnak az ezer tallért.

E mellett alázatosan kérem Nagyságodat, engem quietálni méltóztassék, s ha úgy nem szolgálhattam a mint kívántatott volna : alázatosan bocsánatot kérek. Én koporsóig obligatus szolgálója maradván Nagyságodnak, ajánlom Istennek Nagyságodat.

Heflánt, 31. Octobr. 1642.

Nagyságodnak

alázatos szolgálója
H. Wesselényi Ferencz.

X.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram.

Ezen órában érkezék Vajda Uramtól Ö Nagyságától e levél, parancsolván Ö Nagysága, hogy mentől hamarabb megküldjem

Nagyságodnak, azzal ajánlván Ő Nagysága magát, hogy mihelyent *Casimirtól* elérkezik a válasz, azt is éjjel nappal megküldi Nagyságodnak.

Én még is itt áztatom a hitvány testet s Valóban kifakadoztam s addig a gyűlésre meg sem indulok vala, míg a Nagyságod kegyelmes parancsolatját nem veszem.

Az bizony dolog — lévén Erdélyben dolgom — ha amúgy bemehetnék, a mint Héflánt beszélgettem Nagyságodnak, igen akarnám.

Alázatosan kérem Nagyságodat, ha mit méltó tudnom adja értésemre.

Ezeknek utána ajánlom Istennek Nagyságodat, s magamat kegyelmes gráciájába.

Költ Stubnyai Hévízben, 26. novembr. 1642.

alázatos szolgája

H. Wesselényi Ferencz.

Külczim: Az én Kegyelmes uramnak Ő Nagyságának, Magyarország Palatinussának adassék.

Posta mester uraimék, mentől hamarább vigye kegyelmed ez levelet, s el ne tévedjen, mert életével pecsétli be, valaki eltéveszti avagy késleli. Cito. Cito. Cito.

XI.

WESSELÉNYI ESZTERHÁZY PÁLHOZ.

Szolgálók Kegyelmednek.

Egy emberem érkezék *Szendrőből* a ki által küldtem vala *Szeredy Pál* uramnak Császár urunk ő fölsége levelét; hát ötöt lélekben nem találták, hanem *Szádvárában* varrott volt.

Micsoda gyönyörűséges hirt irjon *Darvas Gergely* im kegyelmednek oda küldtem, küldtön küldje Palatinus uramnak, igen kérem. Talán fogják immár hinni, hogy a *fejedelem* kijött *Fejérvárról*, Bécsben.

Felette rút üdök járnak. Még nem hallhattam semmi híreket a német vitézeknek.

Ezeknek utána Isten éltesse Kegyelmedet.

Fileken, 12. Martii. 1644.

Kegyelmednek

szeretettel szolgáló sógora

H. Wesselényi Ferencz.

Szakmár alól is jött emberem; azok még emberül viselik magukat.

Kulczim: Tekintetes és Nagyságos Vitézljő Urnak, Eszterházy Pál Uramnak sógor uramnak. Cito. Cito. Cito.

Végbeli Kapitány uram, Kegyelmeteket felette igen kérem sietve éjjel-napal küldje. Cito. Cito. Cito.

XII.

WESSELÉNYI ESZTERHÁZY PÁLHOZ.

Szolgálok Kegyelmednek.

Ma *Osgyánból* megirtam vala kegyelmednek ott léteemet és az állapotot. Azonban strázávu elment vala *Nadány* uram hatszáz magyar lovassal és száz dragonnal. Midőn bementek volna a városba, hát már a pandurok *Osgyán* segítségére igen felesen megindultak vala. Szállottak *Csereszény* nevű falu hegyében és a többi a *Bakta* völgyen. Alig értek megszállani *Nadány* uramék, még csak a strázájokat is alig küldhették ki: hogy menten nyakokba ereszkedtenek. A mikorba kijöhettek ő Kegyelmének a városból, egy része hadunknak valóban sokat emberkedtenek, úgy annyira, hogy volt már több 70 rabnál nálók. De a filisteusok érkezten érkezven felesedtenek, s a mint az édes nemzetünk szokását jól tudja Kegyelmed, a kik a «Térj!» «Térj!» szokták kiáltani, azok szaladnak leginkább, s ha megfutamodhatik, Isten az a ki megtarthatja őket; meg nem állhatván a sarat, egyezség utjára gondolkodtanak.

Meg kell vallani, hogy feles kárt vallottak a pandurok. De elég az, hogy ők a nyertesek, mert kikergetvén a mieinket, obtineáltak a placcot, s a szegény dragonok lovai nem festinálhatván úgy a mint a megijedt magyar lova: felesen vesztek el benne.

A harcz dolgát, mivel szememmel nem láttam, írnya sem tudok felőle; de *Nadány* uram szóval megmondhatja Kegyelmednek.

A ki becsületinek örül s egészségét szereti, ne igyekezzék magyarral magyart megverni. Mert a mint látom, nem sokat nyer benne.

Hitemre, edes sógor uram, csak elfordult a pokrócz, s ha ő fölsége körmes kézzel nyul ellenségéhez . . . félek rajta, hogy még Magyarországnak in nostro seculo nem volt ilyen körmes ellensége.

Tegnap két hadnagyot fogtak el közülök, s deli egynehány legényt, ugyan hittel confirmálják, hogy csak *fogadott hada* van harminczezerig való.

Megítélheti Kegyelmed, ha fogadott népe annyi, hát az ország népe s a hajduság s még ha törököt is veszen maga mellé, bölcsen megítélheti Kegyelmed, ha játék-e már ez.

Az ellenség beszállott *Rimaszombatba*, s a mint a rabok bizonyosan beszélnek, itt Szombatnál akarja a törökkel conjungálni magát és hogy egyátaljában szerdán ránk jönnek a mezei hadakkal. Kihez képest hova tennem nekem ez ide későn küldött népet nem volt, hanem im *Nadány* urammal visszabocsátám. Jobb egészséggel nekik *ad Corpus* ballagni, mint iderekeszszék őket és ezekkel is megszorítsuk az ellenség hadát.

A fejedelem ¹⁾ *Kassán* leszen az ünnepekig, azután *Szendrőbe* jön és onnan ide *Filek* alá. Én Uram, assecurálom Kegyelmedet: valamig poromba s eleségemben tart, (ha el nem árulnak bennünket) lábom kivonatásaig hűségbe tapasztaltatom; de ha lehet, idején provideáljon Ő Fölsége *Filek* felől, ha *Filek*nek örül.

Nadányi Miklós Uram Kegyelmednek mindent szóval böven mondhat; hanem míg odaér Ő Kegyelme, küldjön instructiót mihez tartsa magát. Ezeknek utána ajánlom Istennek Kegyelmed.

Fileken, 17. Martii 1644.

Kegyelmednek

szolgáló sógora

H. Wesselényi Ferencz.

Kívül: Tekintetes Nagyságos Vitézlő Urnak, *Eszterházy Pál* sógor uramnak. Cito. Cito. Cito.

¹⁾ I. Rákóczy György.

Végbeli kapitány uraim igen kérem kegyelmeteket, késedelem nélkül küldje el ez leveletem. Cito. Cito. Cito.

XIII.

WESSELÉNYI ESZTERHÁZY PÁLHOZ.

Szolgálók Kegyelmednek.

A hadak derekasan, úgy mint az előljáró had, *Bakos, Baling, Bocskay* s a kurtányok, mind elérkeztenek és *Rimaszombatba* szállottanak. Utálatos dulságokat mívelnek; bizonyynyal törököt várnak magokhoz, itt akarván conjungálni magokat s a jövő szerdán akarnak aláuk jönni s a várat kérni. S úgy értem, ha nem secedálhat nekik, tehát feljebb mennek a végekre. Kegyelmed azért maturálja a dolgokat, mert ezek egyáltaljába csak progrediálnak s feltett céljokra aludálnak.

A Kegyelmed minap küldte sok vármegyére szóló leveleit én bizony nem tudom hogy elküldeni, hanem ha csakugyan kezekbe akarom az ellenségnek adni.

Most nem többet, hanem csak azt Uram, ha kellünk, tehát segítsenek is bennünket, mert a török játszani nem tud. Noha assecurálom Kegyelmedet, hogy valamit meg kell mívelnünk, mindent megeselekszünk fejünk fennálltaig. Ezeknek utána ajánlom Istennek Kegyelmedet.

Fileken, 20. martii. 1644.

Kegyelmednek

szolgáló sógora

H. Wesselényi Ferencz.

Eszterházy uram itt volt, mindeneket referálhat kegyelmednek.

Kívül: Tekintetes Nagyságos Vitézlő Urnak, *Eszterházy Pál* uramnak, sógor uramnak.

Végbeli kapitány uraim, kegyelmetek éjjel-nappal küldje igen sietve. Cito. Cito. Cito.

XIV.

WESSELÉNYI ESZTERHÁZY PÁLHOZ.

Szolgálók Kegyelmednek.

Az ellenség szaporodik s bizonynyal e héten törököt vár magához *Bakos*, s tegnap egy levelet küldött vala Rimaszombati polgártól. Igaz, hogy meg nem olvastam, de felszakasztván, bele tettem s arra találtam, hogy megadjam *Filek* várát, mert csak hiába. Mert én ugyan vagy *egy* ember vagyok, s ha keménykedem, félő, hogy török kézbe ne akadjon a végház.

Én menten tűzbe vettem s választ sem adtam reá, hanem fél árkus papirosra egynehány csöpp vért csöppentvén, oda küldtem neki. Hadd magyarázzon magának belőle. S meghagytam a Rimaszombatiaknak, hogy aféle levelet ezután tőle ne hozzanak, mert halál leszen a vége. És így Uram, én minden órába készen várdogálok s felköltöztem, nem féltemben, hanem más okokra, a várba.

Uruk husvétig *Kassán* leszen, azután Szendrőbe jön. Ezeknek utána mit ad Isten, ő tudja maga, de *Fileket* nem akarják hátok megett hagyni. Isten éltesse Kegyelmedet.

Fileken, 21. Martii. 1644.

Kegyelmednek

szolgáló sógora

H. Wesselényi Ferencz.

Bakos nagy magnanimitását mutatta a hadi dologba; mihint Rimaszombatba érkezett, az ki eleven fogott németek voltak mind a temetőbe viteté s megölette s a testeket eltemetni nem engedte

Külczim: Tekintetes Nagyságos Eszterházy Pál sógor uramnak Végbeli kapitány uraimék küldtön küldje.

XV.

WESSELÉNYI NADÁNYI MIKLÓSHOZ.

Szolgálók Kegyelmednek.

Bakos ma kiszállott Rimaszombatból minden hadával s oda

Kokova s Tiszócz tájára szállott. Reménylem, hogy a Bányavárosok felé megyen.

Helyébe háromezer székely száll ma be Rimaszombatba a kur-tányokkal, *Rákóczi* Zsigmonddal ő Nagyságával. Akarta volna *Ba-kos* alánk hozni népét, de semmi úttal rá nem vehette. Kegyelmed irjon s vigyázzon.

Isten éltesse Kegyelmedet.

Fileken, 23. Martii. 1644.

Kegyelmednek

szolgál

H. Wesselényi Ferencz.

Kivül: Nadányi Miklós uramnak, sógoromnak sietve. Cito. Cito.

XVI.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram.

Ma kapubetételkor vettem a Nagyságod 14. hujus Pozsony-ból irt levelét, együtt a fejedelem Ő Nagyságának irt levelének mássával. Igen bölcsen és okosan adott neki replikát, de úgy remény-lem, hogy míg meg nem ütik az orrát, keveset épít ratiókon.

Azonban mi megindúltunk vala s *Osgyánt* vér nélkül megvé-vén, beszállottam vala. De a sok tanács miatt mint jártunk, eddig tudom van hírével Nagyságodnak.

Itt azokat a németeket nem merészeltém tovább tartani, nem akarván periclitáltatni őket. Mert az, ki kevés, csak kevés. *Lovok azoknak nem arra való, hogy könnyű haddal össze vihesse ember.* A ki magyar velem volt, úgy látom, hogy egyik varjú a másiknak szemét nem vájja ki, s ha megfelestedek volna a más párton valók, csak *stihbe hatták volna* ezeket. A mint hogy úgy is cselekettenek az eleivel. Berekesztetni pedig *non erat consultum*. Egy az, hogy nem lett volna mivel őket tartani, más az, ha a várost nyakunkba gyújtották volna, a várba be nem szoríthattam őket.

És így *Nadányi* urammal hátrább szállítottam őket. Magam hitem mellé ittben szorúltam. *Bakos* mezei hadával, *Balingal*,

*Bocskai*val, négy ezred magával ma ment ki *Rimaszombatból* és oda *Breznó-Bánya* felé ment, ha valahogy diversiót nem csinál.

Mihent ő kiment *Rimaszombatból*, menten a székelyek előjárója beért Szombatba, s ma avagy holnap bizonynyal beérkeznek a kurtányokkal együtt. A fejedelem fia pedig *Pelsőczön* van s az ide Rimaszombat felé nyomakodik. Elérkezvén, *Fíleket* akarja megszállani.

Elfordúlt ez a világ. Nem hiszik, hogy legyen valami ereje a Kegyelmes Urunknak Császárunknak.

Ím ezen órában *szécsényi* kapitány uram is mit írjon: oda küldtem Nagyságodnak; megértheti az emberek elméjét és szép resolútióját Nagyságod.

Már én félve írhatok idestova Nagyságodnak derekas dologról. Hogy én gyalogokat fogadjak: abban már nekem módom nincsen; félek s rettegek a sok árulótól. Nincsen senkinek is a homlokára írva, ki hív s ki nem.

Mindazonáltal tökéletességgel elhiheti Nagyságod, hogy fejem fennálltáig én bennem meg nem fogyatkozik se Ő Főlsége, se Nagyságod. Nem árt azért idején mi reánk is gondot viselni.

Ha elérkezhetnek vala a porral: valóban jó lett volna. Mindazáltal a mennyivel itt vagyok, könnyen el nem nyelnek bennünket.

Ha volna kitől: tudnának ezek az emberek félni. Hiszem azért Istent, hogy megmutatja Nagyságod rövid napon magát; kire Isten — szent neveért — segítse Nagyságodat.

Még eddig egy török sem ment melléje. Fiát kérik zálogul avagy valami derekas csomót akarnak vele köttetni, azután adnak valahányat. De csak érkezzék a német, hiszem Istent segre esnek mind törökével együtt.

Én a mig írhatok, írok s el sem mulatom. Ha ritkán fogja levelemet vehetni: ne restségemnek, hanem a szükségnek tulajdonítsa aztán Nagyságod. Mi itt csak oly resolútióval vagyunk, hogy egyáltalában életet-halált egy csomóba kötöttünk; — nem tudom, ha rákelünk, mindnyájan azon emberek leszünk-e. — Ezeknek utána ajánlom Istennek Nagyságodat, s magamat Kegyelmes grátiájába.

Fíleken, 23. martii estve 1644.

Nagyságodnak

alázatos hű szolgája
H. Wesselenyi Ferencz.

Kívül: Az én Kegyelmes Uramnak, Magyar Ország Palatinusának Ő Nagyságának. Cito. Cito. Cito.

Mellette *a szécsényi kapitány* fennemlített sorai: Az Tekéntetes és Nagyságos Úrnak, *Hadadi Wesselényi Ferencz úrnak*, nekem jó akaró uramnak adassék Cito. Cito. Cito.:

Szolgállok Nagyságodnak mint Uramnak.

A Nagyságod Nadányinak szóló levelét ide hozta egy losonczy ember, a kit én mindjárt ő kegyelme után küldöttem. Csakhogy én nem tudom hol érik el a levéllel. Mert Zéél tájáról és Zahora tájáról még tegnap reggel nagy sietve az egész hadakkal elment, s nem tudom mihez képest Gyarmatból is a főkapitány s mind a vicekapitány, hadnagyival és istrázsa mesterekkel együtt, elmentenek. A sereg *Balogh Dánielt* választotta gyarmati kapitánynyá.

A Nagyságod ide küldötte pénzt is — együtt a levelekkel — az én katonám, ott érvén *Czemetei* uramat, az ő kezébe adta. Reá is felelt Czemetei uram, hogy megviszi *Nadányi* uramnak.

Még én eddig Nagyságos uram, innet ki nem mentem. Nem is akarok csak mód nélkül elmenni. Hanem Nagyságodat kérem, Nagyságod tudósítson engemet is a hirekről, hogy itt ben ne rekesztessem, hanem az Ő fölsége szolgálatjára felmehessek innét. Tegnap is öszvegyűjtöttem az itt való uraimékat. A mint veszem eszemben: csak a *Bakos* uram hadának is feladnák ezek a helyt. Ha azért énnekem volna mihez biznom, azt én meg nem engedném. Ki sem mennék innet közülök.

De ha nem lesz mihez biznom: én itt meg nem várom, hanem én is a többi után megyek.

A mint értem, a Fejedelem fiát Pelsőczre várták a székelyekkel. A ki ha úgy volna, nem várnám én ide.

Éltesse Nagyságodat sokáig Isten jó egészségben.

Datum in Præsidio *Szécsény* die 23. martii 1644.

Nagyságod szolgálja
Liptay István.

P. S.: A minemű levelet Bakos uram Gyarmatba küldött, Nagyságodnak oda küldöttem. Ide is hasonló tenorral írt:

Adassék Gyarmatban lakozó nemes és minden renden levő praesidiarius uraiméknak hamarsággal cito, cito, citissime. Köszö-

netem és szolgálatomnak ajánlása után. Szécsényi vitéz uraim Isten áldjon meg benneteket!

Nem tudom jó vitézek, mi annak az oka, hogy tik a végházat elhagyátok és oda mentek a hol semmi járotok nem volna; bizony jobb volna a végházatokat őrzetetek.

Nem veszitek eszetekben, hogy a török nagy készüllettel vagyon hátatok megett, velem együtt hasonlóképpen a töröknek nagyobb része vagyon.

Azért jó vitézek, e leveletem látván és hallván, mindjárt mentest menjetez haza a végházaitokba.

Mert esküszöm az Istennek, ha többé kijötök, valamelyike közzületek kezembe akad, mindeniket megöletem, mind feleségét, gyermekét prédára hányatom.

Másoknak is, a kik ideki volnának, avagy ki akarnának imide-amoda menni, megmondjátok: vesztegséggel legyenek a végházakban, mert bizony azok is hasonlóképpen járnak.

Isten veletek jó vitézek.

Írtam Rimaszombatban, die 19. mensis martii, anno 1644.

Ti barátotok ha veszitek

Bakos Gábor s. k.

P. S.: Meggondoljátok azt: Semmi erősségtek nincsen, mégis vesztegséggel nem akartok lenni. De tüzes fegyver emészt meg benneteket.

XVII.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes uram!

A Nagyságod 18 hujus Pozsonyból írt levelét egy zólyomi ember ma egy órakor adta meg délután.

Kassának gazul való elveszését régen megírtam vala Nagyságodnak. Mint jártunk ezekkel a gaz végbeli és gyülevész magyar hadakkal, eddig mind mások relatiójából s mind levelemből bőven megértette Nagyságod. Hitemre s lelkemre írom: ha a magunk nemzete úgy akarta volna mint az a keveses német, — Kassa tartott volna meg eddig bennünket. De látván állhatatlanságokat, úgy

kelle visszabocsátanom idején, kevés kárral, mint nagy veszedelemmel. Dragont én nem hattam itt mellettem; mert hála az Istennek, vagyunk itt annyin a várban, hogy korbáccsal ki nem csapnak bennünket.

Bizonytal elhíheti Nagyságod, hogy minden órába várom őket ide *Filekre*, s a mint mind ma mind tegnap s mind tegnapelőtt megírtam, a hadak mind idefelé nyomódnak. *Bakos*, *Baling* a mezei haddal itt a *Rima mellett* vannak quártélba. A székelység a kurtánynyal, a Fejedelem fiával, *Balog* táján fekszenek, innet a Sajón. S maga a Fejedelem fia *Pelsőczön* hált tegnapelőtt s az is ide jön.

Az írást — valamig elvihetik — nem restellem; de ha erőéri követemet, én nem tehetek osztán róla.

Bakos már kétszer írt s kéri a várat. De csak egyszer sem adtam választot reá. Eléggé mozog, fenyeget, de eb féljen a kurvától, ha ketten kell is össze mennünk. Én ezt a helyt mindenből, valamiből kívántatott, úgy muniáltam, s oly resolútióval vagyok együtt a német és magyar vitézekkel, hogy soha bizony én hozzám addig nem jut, míg épen nyakamba nem rontja *Fileket* s lábbal belőle ki nem vonszol; az én felőlem felvett opinióját se Ő fölségének se Nagyságodnak benne nem hagyom. Bár fővel vonasson Nagyságod nyársba, ha mindent meg nem cselekszem ennek a helynek ótalmára valamit megcselekedhetem. Ha mindenemből ki fogyok, arról osztán nem tehetek. Ugy is soha Isten engem Nagyságod elibe elevenen ne vigyen, hanem halálom jó híremmel, nevemmel ilyen méltóságos személye előtt. Ki ha megtörténendik: apródimat ajánlom Császárom s Nagyságod kegyelmébe.

Semmit ennél egyebet nem írhatok, de azt feltegye czélyul Nagyságod, hogy engem el nem hagy, hanem meglátogat.

Ma írja *Bakos*, hogy szentelt sódorra várjam. De ha rá jön, adok sódort neki csak nyelhesse.

Irjon mégis Nagyságod, Édes Nagyságos Uram, s hozza Isten kedves egészségben amen.

Fileken, 25 martii 1644.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
H. Wesselényi Ferencz.

Kívül: Az én Kegyelmes uramnak ő Nagyságának, Magyarország Palatinussának adassék hamarsággal.

XVIII.

WESSELÉNYI ESZTERHÁZY PÁLHOZ.

Kegyelmednek szolgálók.

A kegyelmed 20. hujus írt levelét egy *zólyomi* tót ma egy órakor délután adta meg. Mind ma, mind tegnap bőven írtam kegyelmednek.

A hadak felől már nekem nem szükséges írnom, mivel eddig értette kegyelmed állapotjokat. Az ellenség felől is bőven írtam kegyelmednek s most sem írhatok egyebet, hanem csak azt, a mit azelőtt.

Bakos ma küldött egy levelet a magam *daróczi* emberemtől. Nem tudtam, hogy ő írta, mert bizony fel nem szakasztottam volna. Hogy bele tekintek, hát a várat kéri s Curiusumal fenyeget s kér, hogy magamra gondot viseljek, s bizonynyal a szentelt sódorra várjam.

Tovább bolondságát nem akarám olvasni, hanem meg becsináltam s bepecsételve, más fejér papiroskába vissza küldtem neki. Egyebet nem írtam, hanem csak azt: *quid efeceris vida ex altera parte*.

Szörnyű ellene van, hogy leveleire választ nem adok. De ha úgy importunuskodik levelei által, szerencse, ha Gál Péter fracesét nem írom neki.

Bizony Consideratióra való a puskapor ide küldése s valóban akarnám, ha békével érkezhetnék ide s. p.: noha elég van hála Istennek.

A mely levelet nekem küldött, azt Zrínyi Miklós írja. Im választ írtam. Kegyelmedet kérem, iktattassa jó móddal kezéhez.

Ennél többet most nem tudok írnom, hanem ajánlom Istennek Kegyelmedet, s magamat atyafiságába.

Fileken, 25. martii 1644.

Kegyelmednek

szolgáló sógora
H. Wesselényi Ferencz.

Kivül: Tekintetes Nagyságos Vitézlő úrnak, Eszterházy Pál uramnak szentelt vitéznek, nekem jó akaró sógoromnak. Cito. Cito. Cito.

XIX.

WESSELÉNYI ZRÍNYI MIKLÓS GRÓFHOZ.

Isten sok jókkal megáldjon
Édes Vitéz Öcsém Zrínyi Miklós.

Kedvesen vettem 6. hujus irt levelét Kegyelmednek, de szomorúan értettem ujonan való betegeskedését.

Gyógyítson meg Isten, Édes Kedves Vitéz Öcsém, az én szerencsémre.

Elhidd Vitéz Öcsém: nem kevésbé szomorított meg az is, hogy el nem jöhet hazája ótalmára. Ha azért *Peti* öcsém jön el, comendáljon Kegyelmed atyaítségába.

Már ez a föld mind oda van, csak egyedül én vagyok végén. Engem is keményen zaklatnak írás által; de abból bizony semmi nem telik, hanem halálommal s veszedelmemmel, s ők a magokéval jutnak hozzá.

Írnék többet Édes Vitéz Öcsém, de látja Isten, fejemmel sem vagyok szabad. Sok distraktióim vannak.

Csak azzal végzem írásomat, hogy téged Isten éltessen szerencsémre s engem szolgálatodra.

Élj, élj vígan s bátran élj.

Fileken, 25. martii 1644.

Kegyelmednek

igaz szolgálója, bátyja
H. Wesselényi Ferencz.

Kivül: Tekintetes Nagyságos Vitézlő Gróf *Zrínyi Miklós* vitéz öcsémnek adassék.

XX.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram!

A Nagyságod 23. hujus Sentéről¹⁾ írt levelét ma ebéd után két óra tájba délután adták meg.

Értem, hogy vigyáztalanságra véli Nagyságod annak a harcznak állapotját. De nem a vigyáztalanság miatt, hanem a sok tanács miatt esett ez; s valamikor aféle dologba még én mások tanácsát fogadtam, mindenkor megbántam.

De ez már meglett s mindkét felől veszedelemmel lett meg. Csak hozza Isten hamar az armádát, megtronfoljuk Isten akaratjából.

Én, kegyelmes uram, *Rákóczi* hadát nem szaporitom, se sokaságát nem hirdetem, hanem hallomást írtam Nagyságodnak. Ha láthatnám együtt őket, bizonyosabbat írhatnék. Ez után is, a mint hallom, csak úgy írhatom.

Ma bőven írtam mindenekről Nagyságodnak, s mostan sem írhatok egyebet. Azért Nagyságod én reám ne nehezteljen, mert én miattam bizvást megverődhetik *Rákóczi* hada, s bizony jó szívvel is segítek — vérem hullásával is — veszedelmekre.

A mi az itt való vigyázásomat illeti, abba nem talál fogvatkozást Nagyságod, noha igen sürgetik levelek által, de haszontalan sürögnek, vér és sok veszedelem kell ide, nem papiros, s én nem is olvasom a bolond leveleket, mihent észre vehetem, hogy onnét küldték.

Ha az armada jó horvátsággal elérkezhetnék, elő járóvul ezeket a kóborló kurvákat felrázhatná az ember itt a *Rima* mellett. De a nagy Istenre kérem Nagyságodat, dob, trombita alatt hirdettesse meg a hadainak: *ha harcolni akarnak, ne nézzék, hogy magyarral van igyek.* Isten úgy tartson, semmi szaporája nem leszen dolgunknak, ha körmes kézzel hozzá nem fogunk. Azonban én tanácsot ebbe nem adok, tudja Nagyságod mit kell mivelní.

¹⁾ *Sempte* a nádor birtoka.

Alázatosan kérem Nagyságodat, az itteni történt kis nyakoncsapást értse meg Eszterházy Ferencz öcsém-uramtól is. Ezeknek utána ajánlom Istennek Nagyságodat.

Fileken, 26. martii 1644.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
H. Wesselényi Ferencz.

Itt az a híre, hogy Forgács Ádám uram reversalist adott magáról, hogy se maga se szolgája fegyvert nem fog ellene a Fejedelmek; kihez képest én valóba félttem Gácsot. Igen keményen írjon rájok Nagyságod. Az egész nemesség mind ott van. Én is írtam s valamint tudom persuadeálok nekik a dolgot. Forgács Ádám uramnak jó száz lovassa vala s azok eloszlottanak. Jó volna őket megfogadni.

Kívül: Az én kegyelmes uramnak, Magyar Ország Palatinusának adassék.

Végbeli kapitány uraim Kegyelmetek elküldje Ö Nagyságának.

XXI.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram!

Noha nincsen miről írnom, de el nem mulatom, hogy mindennap ne írjak Nagyságodnak az itt való állapotokról.

Mi még békével vagyunk a helyben. Nem tudom, ha contentálnak-e bennünket avagy a puskaporszagot neheztellik. A mit levelekkel végbe vihetnének, úgy látom, hogy abba serényen foglódának.

A hadak mind itt a Rima mellett hevernek. Oda van Pelsőcz felé kémem. Mihent elérkezik, éjjel-nappal tudósítom Nagyságodat.

Úgy vettem a Nagyságod tegnapi leveléből eszembe, mintha neheztelne a minapi casusért reám. De Isten látja, semmi egyéb vétkem nincsen benne, csak az, hogy nem a magam elméjén jártam. Elhigye Nagyságod, ha azért élhetek, helyre hozom még ez

*idén.*¹⁾ Nem kell magam ajánlanom, hanem csak a szent írásban hallottam, mikor Istennek azt mondta egyik szent, én is csak ezzel végzem el írásomat: *Domine probasti me et cognovisti me!* Soha én bennem még eddig meg nem fogyatkozott Nagyságod s az után sem fogyatkozik, s kérem Édes Nagyságos uram: régi szolgálkat újakért meg ne vessen Nagyságod. Ezeknek utána ajánlom Istennek Nagyságodat s magamat Kegyelmes gratiájába.

Fileken, 27. martii 1644.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

H. Wesselényi Ferencz.

Külczim: Az én kegyelmes uramnak, Magyar Ország Palatinussának.

XXII.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram!

Tegnap estve érkezék olyan hírem, hogy ez az itt lézengő had ma az *Ipoly mellé* száll ide Losoncra, Nitrára és az itt körül való falukra. Kit ha végbe visznek, nekem a levelek elküldésében felette nagy akadékot szereznek. Mindazáltal találok módot még én a levelek elküldésében.

Hogy ezt írnam, érkezék *gyöngyösi* pósta. Beszéli, hogy mintegy hétszáz török szállott meg tegnap Gyöngyösre, Egré mennek, s onnét ide a magyar táborba. De azok még el nem nyelnek bennünket, legföljebb ha ezer lehet az. Azonban nem árt Nagyságodnak is nyomakodni, hozza Isten Nagyságodat kedves egységben, amen.

Fileken, 28. martii 1644.

Nagyságodnak

alázatos szolgája

H. Wesselényi Ferencz.

¹⁾ Csakugyan helyrehozta még ugyan azon a nyáron részben Füleket vitéz megvédésével, részben *murányi híres kalandjával*.

Kivül : Az én kegyelmes uramnak, Ő Nagyságának, Magyar Ország Palatinussának. Cito. Cito. Cito.

Végbeli kapitány uraim, éjjel nappal küldje kegyelmeitek késedelem nélkül. Cito. Cito. Cito.

XXIII.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Megírtam ma, hogy az ellenség hadai ide az Ipoly mellé szállottak, Losoncztul fogvást egész eddig Filek mellé csak fertály mélfoldig, de reménlvén, hogy ha egyik levelem oda nem jut, a másik kezéhez juthat Nagyságodnak. Remenlem, hogy a Bogara sem késik, hanem utána jön. Égett egy falu az éjjel, de még nem tudhatom hun.

Félő rajta, hogy ezek a végházak — a mint humorokat látom — mind fejet ne hajtsanak, s onnét, ha meghajolnak, alkalmasint megszaporodik az ellenség. Én itt valamit megcselekedhetem, vérem és életem fogyásával is, semmit el nem mulatok.

Bizonynyal eliheti Nagyságod, hogy már ez mindaddig baktat, míg meg nem ütik az orrát. Innet tova, ide igen nagy kautióval kell írnya, kézbe ne akadjon a levél. Mindazáltal kérem alázatosan Nagyságod írjon mégis, tudhassam hon létet Nagyságodnak.

Ezeknek utána ajánlom Istennek Nagyságodat s magamat kegyelmes gratiájába.

Fileken, 29. martii 1644.

Nagyságodnak

alázatos szolgája
H. Wesselényi Ferencz.

Kivül : Az én kegyelmes uramnak, Ő Nagyságának, Magyar Ország Palatinussának.

Gyarmati substitutus uram, kegyelmedet kérem, késedelem nélkül küldtön küldje *Ujvárba*. Cito. Cito. Cito.

XXIV.

WESSELÉNYI A NÁDORNAK.

Kegyelmes Uram!

Sok dolgai között szinten elfeledkezék rólam.

Ugyan alkalmas ideje, hogy levelét nem vettem Nagyságodnak.

Az előljáró had valóba progredial dolgában. A mint veszem eszembe, *Gács* accordált velek, mert eleget gazdálkodnak neki, patkoltatni is oda be bocsátnak benne s békével van a jószág, s még *Divény* is, a mint hallom, élést küldött nekik. Se szöcs, se szabó s varga meg nem maradhat a környékben; mind közéjük esketik és szaporítják hadokat.

Ma küldtem Pál uramnak egy czédulát. Mit írjanak a török állapotja felől, abbul megértheti Nagyságod. Bizonyynyal hozák ma négy felől is, hogy személye szerint megindult a Budai Vezér. De csak tizenötezer embere legyen.

Igaz-e, nem-e; én nem affirmálok.

A kik itt voltak *Nitrán*, *Bolykon*, — ma menének *Losoncra*. Onnét, mely felé fordulnak, nem tudhatom; de a mint reménylem a Bánya Városokra fognak menni, mivel úgy hallom, hogy *Szécsényből* volt követ Bakoshoz.

Ma várták a fejedelem fiát *Rimaszombatba*, s a török is ott fogja conjungálni magát.

Engem sokféleképen próbálnak, hol szép szóval, hol haraggal, — de én csak választ sem adtam nekik. — Igazán énekelhetem, (a mint gyakorta dudolom is), *engem fenyegetnek, de várok Istentől, felgyün még sötétből — az én napfényem is, kit kívánok szívből.*

Ma szabadula Egerből egy rab a minapiak közül. Ő előtte nagy fő-török olyan szót talált ejteni: ha megadom a várat *Rákóczinak* tehát Magyaré leszen *Filek*; de ha nem, török fogja birni. De hiszem Istent, hogy addig sok fejetlen test leszen s én sem élek akkor!

Én rajtam Nagyságod úgy törödjék, hogy valamig leszen mi-

vel, soha bizony Fileket meg nem adom, ha ugyan a muszkákat rám hozza is.

Ezt akarám mostan rövideden Nagyságodnak tudtára adnom, kérvén alázatosan : tartani kegyelmében méltóztassék.

Ezeknek utánna Elj sokáig Édes Uram!

Fileken, 31. martii 1644.

Nagyságodnak

Hű szolgája

H. Wesselényi Ferencz.

Az nagyhasu méltóságba elmerült Gróf Apamnak írtam. alázatosan kérem Nagyságodat: ha ott van, adassa kezébe.

Kívül: Az én kegyelmes uramnak, Magyar Ország Palatinusának adassék.

* * *

Wesselényi levelei itt megszakadnak, minden valószínűség szerint Fülek várának az erdélyi hadak által történt körülzárása folytán.

Wesselényi különben szavát tartotta; az ostromot, melyet Kemény János vezetett, vitézül kiálltotta e végre úgy szabadult fel az alól, hogy Keménynyel egyezményre lépett, miszerint az erdélyi hadak háta ellen semminemű vádatot nem indít. Így maradt meg Fülek a király birtokában.

Dr. MERÉNYI LAJOS.